

Landskap: Skåne Upptecknare: Nils Ekstrand, Malmö
 Härad: Torna Berättare: " " "
 Socken: Everlövs Berättarens yrke: f. d. poliskonstapel
 Uppteckningsår: 1966 Född år 1882 i Everlövs

Skvåddare, sömmerskor och konfektion. s. 1-6.

LMF 131

Fruktar och bär i husbehovsodling och
konsumtion. s. 7-13.

LMF 132

ACC. N:R M. 16711:/. L. U. F. 131

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

SKRÄDDARE: SÖMMERSKOR OCH KONFEKTION!

Ambulerande skräddare.

Under den tid som här åsyftas eller i slutet av 1800-talet då jag som barn och yngling hade min vistelse på orten ifråga, var det ett allmänt bruk, att man på gårdarna vid behov tog hem ambulerande skräddare och sömmerskor för arbetet med att sy kläder till samtliga familjemedlemmar och även till tjänarna i de fall kläder ingick som dellikvid i deras lön. I spontana fall hände det även, att man tog hem skomakare för reparation och sulning av skor. Sak samma snickare och vagnmakare för utförandet av påkallade träarbeten. Huruvida någon förändring härvidlag inträffat, vet jag ej, men jag tror inte, att dett förekommer numera. Det fanns på den tiden tre stycken ambulerande skräddare, men jag kan ej komma ihåg namnet på mera än den ene utav dem. Han hette Thellander och bodde i Blentarp och senare i Östra Hemmestorp. Den andre gick under öknamnet Skitter, hans rätta namn har jag glömt. Han bodde i Östra Hemmestorp. Deras verksamhetsområde, kan jag ej uttala mig om. Gesäller hade ingen av dem, men de brukade ha med sig en lärpojke. Man kan nog inte säga, att deras ambulerande verksamhet var säsongbetonad utan snarare fördelad på hela året. På mellan-

LUF 131

2/12-66

ACC. N:R M. 16711:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

tiderna utövade de sin verksamhet hemma i sin bostad.

Man tog hem skräddare och sömmerskor vid förekommande behov utan hänsyn till bestämda tider. De hade fri mat på stället och åto tillsammans med husets folk, men jag har inget minne av annat än att de gingo hem och sovo. Arbetsplatsen var storstugan, där skräddarna sutto på det stora stebordet och sydde. Några särskilda redskap utöver nålen, saxen och pressjärnet hade de ju ej behov av, möjligen en symaskin, men jag har ej minne av annat än att de sydde allt för hand. Tyget tillhandahöll kunden, vilket i största allmänhet var hemvävt och av egen tillverkning i vissa fall olika för olika plagg, rock och väst av en sort och byxor av en annan. Hur det förhöll sig med anskaffandet av tråden, vågar jag ej med bestämdhet uttala mig om. Som jag ovan nämnt sydde de till alla manliga familjemedlemmar och tjänare i de fall kläder ingick som en löneförmån till dessa, såväl s.k. finkläder eller söndagskläder, som man sade, som arbetskläder. Det närmaste möjligt, att det fanns dem bland de bättre bemedlade familjerna som köpte tygerna i staden till sina kläder, men i största allmänhet vävde kvinnorna själva tygerna till familjens kläder i form av värken, doffeltyg och tvisttyger till arbetsbyxor. Värken och doffeltygerna skickade man till en firma Malena Persson i Sjöbo för beredning eller stampning, som det hette,

ACC. N:R M. 16711:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

innan de kommo till användning. Även tygerna till den kvinnliga befolkningskläder brukade man till största delen tillverka i hemmen. Några särskilda sömnadsdetaljer som av skräddaren lämnades ogjorda för att utföras av andra, hörde jag aldrig omtalas att det skulle ha förekommit.

En läropojke fick arbeta som lärling tre år i yrket innan han blev gesäll. Han kom i allmänhet från hantverks- eller arbetarehem. Socialt sett hade väl skräddaren samma anseende som andra yrkesmän. De ville nog gärna anse sig stå ett pinnhål högre på den sociala rangskalan än en vanlig arbetare och jämföra sig med bönderna.

Vad som för övrigt efterfrågas i detalj i detta och följande stycke, kan jag ej redogöra för, enär jag ej har någon närmare kännedom därom.

Skräddare med uteslutande fast verksamhet.

Vad som i detta stycke efterfrågas är det ej mycket jag kan svara på. De brukade ha sin verkstad i ett rum anslutet till själva bostadsrummen, där de utövade sin verksamhet med hjälp av läropojken. Hur arbetet var organiserat, känner jag ej till. Jag vet ej, men jag skulle förmoda, att hans kunder relativt bestodo drängarna i trakten och arbetarna som ej hade resurser till att taga hem skräddaren för sömnad i hemmen. Till de sömnadsarbeten

som skräddaren utförde på sin verkstad skaffade kunderna i flesta fall själva tyget, men skräddaren stod också gärna till tjänst därmed, för den händelse han blev anmodad därom. Modellens på kläderna bestämdes av skräddaren och kunden i samråd med varandra med ledning av de modejournaler som i regel fanns tillgängliga på verkstaden. Spegel fanns. De olika detaljerna som voro förknippade med arbetets utförande eller gängse priser för utfört arbetet kan jag ej yttra mig om.

Sista punkten i detta stycke saknar jag helt kännedom om för att kunna besvara.

Sömmerskor.

Huruvida man någon gång tidigare anlitat skräddare för sömnad av kvinnokläder, vet jag ej. Jag har i varje fall aldrig hört omtalas att så skulle ha varit fallet. Sömmerskor ha funnits i trakten så länge jag kan minnas båda gifta och ogifta. De flesta husmödrar och deras döttrar voro ju mer eller mindre sykunniga och sydde en hel del av sina kläder själva, varför yrkesutbildade sömmerskor endast anlitades för utförandet av finare plagg. Barnkläder sydde man i största allmänhet själva likaledes i vad det gällde lagning och lappning. Min moder, som utan skryt och utan att ha fått någon yrkesutbildning, var mycket händig till litet av litet av varje, brukade själv sy kläder såväl till sig själv som

till oss barn både pojkar och flickor samt även i vissa fall arbetsbyxor till min fader, Det är ju möjligt att sömmerskorna vid sidan om sitt yrke även sysslade med annat arbete såsom t.ex. att hjälpa till med höstarbetet, men därom vet jag ingenting. Ej heller har jag mig bekant om det numera finns någon sömmerska itrakten, men det är väl ganska troligt att det finns fortfarande.

Familjemedlemmarnas klädsömnad.

I vilken utsträckning man längre tid tillbaka själv sytt kläderna i hemmen, känner jag ej till. Som jag ovan nämnt brukade husmödern, åtminstone till en viss del, sy kläder till sig själv och barnen, men jag tror knappast manskläder, möjligen skjortor. Jag vet ju inte, men jag tror inte, att tjänstefolket sydde till familjen. De hade säkerligen tillräckligt att göra med andra arbetsuppgifter såsom kardning och spinning utöver de husliga sysslorna och mjölkning m.m.. Det kunde väl finnas en och annan som hade symaskin i hemmet, men detta var mindre vanligt. I mitt föräldrahem hade vi en symaskin, som min fader hade köpt på auktion efter en avliden gammal skräddare Jag har minne av, att jag sett sådana även hos andra familjer någon gång, men jag kan ej med säkerhet komma ihåg hos vilka detta varit, man sydde i största allmänhet för hand.

ACC. N:R M. 16711:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Att flickorna sysselsatte sig med sömnadsarbeten av enklare slag som med andra sorters handarbeten, virkning, broderiarbeten, vävning och strumpstickning ingick i allmänt bruk. Man stickade själv strumpor till hela familjen och även andra plagg såsom tröjor och koftor. Ingen hade stickmaskin, vad jag har mig bekant. Jag vet mig aldrig ha sett eller hört omtalas, att pojkar, de vuxna männen inom familjen eller någon av de manliga tjänarna befattat sig med sömnads- eller stickningsarbete av något slag. Det enda som i så fall de manliga tjänarna själva utförde i den vägen, om man nu kan räkna detta till sömnads- eller stickningsarbete, var väl att de vid behov sydde i en knapp och ibland stoppade sina strumpor. Jag har inget minne av, att jag hört något nämnas om, att dylika arbeten skulle vara opassande för män, men edet var ej brukligt. Om några förändringar härvidlag inträffat, känner jag ej till.

Konfektion.

Huruvida man på den tiden som här avses, strax före och efter efter cekelskiftet, fanns färdiga kläder att köpa i städerna eller i tätbebyggda samhällen, vet jag ej. Det fanns i varje fall ej där i trakten. Att kunna köpa kläder på postorder har jag ej varit med om eller hört omtalas. Jag vet mig ej ha sett någon gå klädd i konfektionskläder där i trakten på den tiden.

Malmö i november 1966 Högaktningsfullt.

ACC. N:R

M. 16711:7.

L U F 132

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

LUF 132

FRUKTER OCH BÄR I HUSBEOHVSODLING OCH KONSUMTION !

Det är med beklagande som jag konstaterat, att jag endast i ringa mån har kännedom om och kan lämna upplysning om vad som i denna lista efterfrågas. Någon trädgårdsodling i egentlig mening förekom inte i trakten, men till varje gård hörde ju en trädgårdstappa direkt ansluten till boningslängans yttersida i den kringbyggda gården. Ytinnehållet varierade i förhållande till gårdens stolec och var inhägnat med i flesta fall en jordvall och i enstaka fall av ett staket. I denna have, som var benämningen för desamma på bygdemål, hade planterats såväl fruktträd som bärbuskar av olika slag i propotion till utrymmet. Här fanns äppelpäron- och plommonträd samt i vissa fall även körsbärsträd, alla gamla och planterade långt före min tid. Någon nyplantering i någon nämnvärd grad förekom ej, vad jag känner till, även om man i spontana fall satte en ny planta på ett utdött nedhugget träda plats. Även arbetarebostäderna eller gatehusen som de kallades i offciella handlingar med tillhörande jordbit på ett haift eller ett tunnland hade ett par fruktträd och kanske någon bärbuske på husets baksida. Så var t.ex. förhållandet i mitt föräldrahem där vi hade ett gammalt päronträd och två dito äppelträd.

De äppelsorter som voro de mest vanliga och som jag har minne av att det fanns voro: Vite Gyllen, Åstrakaner och Rödnätter,

2/12-66

ACC. N:R M. 16711:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

ett mindre rött äpple som hade den egenskapen, att det kunde förvaras friskttända till påskhögtiden. De päronsorter som jag har minne av att det fanns voro: Augustipäron, Gråpäron och en sorts ganska stora sådana som man kallade Klockpäron för övrigt mycket goda att äta. De plommonsor­ter som mest förekommo bestodo av gula och blå plommon och ett par sorter av mindre slag som man kallade Kregen och Slån. Av bärsorterna fanns det röda, gröna och gula krusbär /Stickelbär/ svarta och röda vinbär /risp/ och hallon.

Varifrån man anskaffade nya fruktträd­planter vid de tillfällena detta ifrågakom eller vem som ombesörjde planteringen och skötseln av detta eller om husfadern eller husmodern var den bestämmande härvidlag, känner jag ej till. Någon fackutbildad trädgårdsmästare vet jag ej, att det fanns i trakten, varför eventuell nyplantering och skötseln av träden i den mån detta förekom fick ombesörjas av husets eget folk antingen av familjens egna medlemmar eller av tjänarna. Jag vet ju inte men jag skulle vilja tro, att man vid behov förskaffade sig nya fruktträd­planter från någon herrgårds plantskola möjligen från Sövdeborg eller Övedskloster, men därom vet jag ingenting isynnerhet som det förekom i så ringa omfattning på den tiden.

När frukten var fullmogen brukade man låta en pojke eller

ACC. N:R M. 16711:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Yngling kliva upp i trädet och plocka ner frukten för hand för undvikandet av att den skulle bli stött i fallet mot marken för den händelse man skakade ner densamma. Ett stött äpple kunde man ej gömma någon längre tid, enär det gärna ruttade. Den på så sätt nedplockade frukten lagrades sedan i allmänhet på boningslängans vind, där den breddes ut antingen på vindsgolvet eller på därstädes uppsatta hyllor. för framtida användning antingen till förtäring direkt eller för tillagning av någon maträtt. Till detta brukade man också använda sig av fallfrukt.

När krusbären började mogna och fallfrukten kommit så långt i utveckling att den kunde förtäras var det brukligt att barnen och tjänstefolket fick tillåtelse att gå i haven, som man sade, och taga för sig av detta, men blevo samtidigt förbjudna att taga frukt från träden. Jag kan ej med säkerhet uttala mig om huruvida man bjöd på färsk frukt till efterrätt vid bjudningar, men jag tror det knappast utan snarare i form av s.k. gottbord något senare efter eftermåltid. Vad man hade för uppfattning om nyttan av att äta färsk frukt, vågar jag ej med bestämdhet yttra mig om, men jag tror nog, att man ansåg det vara hälsosamt.

Som jag ovan nämnt förvarade man frukten färsk på vinden där den fick ligga kvar i väntan på förbrukning på ett eller

ACC. N:R M. 16711:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

annat sätt. Att man torkade densamma på ett särskilt sätt, har jag ej hört omtalas. Det är ju möjligt, att det fanns en del som använde frukten till saftning och syltning eller till att göra marmelad av, men därom har jag mig ingenting bekant. I mitt föräldrahem hade vi ju ingen nämnvärd frukt att tala om, varför jag ej har någon erfarenhet däriifrån vad det angår den saken. För en fattig pojke utgången från ett husmans eller arbetarehem som jag var fanns det mycket små möjligheter till att relativt sett få inblick i åtminstone det bättre bemedlade hem och komma i tillfälle till att få se vad som där tilldrogs ifråga om deras görande och låtande med hushållsbestyren. Detta kom i så fall att inskränka sig till de närmaste grannarna om man i så fall kunde få besöka dem för uträttandet av något ärende.

Det kunde väl finnas en och annan som vid sina resor till Lund eller Sjöbo för inköp av varor till hushållet tog med sig lite frukt och sålde på torgen för att få pengar till hjälp för inköp av diverse varor såsom kaffe, socker m.m. som man hade användning för i hushållet, men man kan ej säga att detta förekom i någon större omfattning. ^{Priset} Priset kan jag ej yttra mig om. Om man därvid utmätte frukten med liter- eller med det gamla kapp- eller stopmåttet kan jag ej heller säga med bestämdhet. I vad mån man köpte frukt, kan jag ej uttala mig om. Nog förekom det,

att de som hade gott om frukt skänkte bort sådan till goda vänner och bekanta som voro sämre lottade på det området, men i vilken utsträckning detta tillämpades, känner jag ej närmare till.

Någon trädgårdsmästare fanns ej bosatt i trakten.

Någon propaganda för införandet av nyheter av något slag på området ifråga, vet jag ej något om att det förekom. Jag har ej heller något minne av, att jag hört något omtalas angående den saken.

Eftersom jag redan som yngling eller närmare bestämt den 1 november 1900 avflyttade från orten, kan jag ej uttala mig om eventuella förändringar som senare kan ha förekommit på ifrågavarande område.

Appelsiner vet jag aldrig ha sett någon köpa hem eller äta på den tiden på ett enda undantag. Det var en skolkamrat till mig, en son till den rikaste bonden i församlingen som brukade då och då ha en apelsin med sig i skolan som han åt på rasterna. Bananer och vindruvor har jag inget minne av, att ens en gång hördes omtalas, sak samma ifråga om citroner eller mandariner. De enda sydfrukter som jag kan komma ihåg att man använde sig av i hushållen var russin och i någon mån

ACC. N:R M. 16711: 12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

fikon, Kanel, peppar och ingefära, om man nu kan hänföra dessa sistnämnda till frukter i stället för kryddor.

De bärbuskar som voro de mest vanliga voro: Krusbär, röda, gröna och gula av olika storlekar, på bygdemålet kallade stic-
kelbär. vinbär, avarta och röda, som man kallade risp. samt
hallon. Varför man valt dessa arter eller vem inom familjen
som var den bestämmande vid eventuell nyplantering av des sa,
kan jag ej yttra mig om. Varifrån de anskaffades, vet jag ej,
men jag vill minnas, att jag någon gång sett, att man taget
rotskott från befintliga bärbuskar och planterat ut dessa. An-
gående skötseln och arbetsmetoderna, kan jag ej uttala mig.
Relativt sett tog man sig på den tiden inte så stort bekymmer
om eller befattade sig så mycket om trädens och buskarnas
skötsel utan efter det plantorna kommit i jorden, fingo de
sköta sig själv.

Ifråga om de olika bärsorterna användning och sättet för
beredningen, så är min kännedom därom i minsta laget. Jag Kom-
mer ihåg, att man brukade koka kräm eller gröt av omogna krus-
bär och att man brukade konservera krusbär och stoppa på flas-
kor för framtida användning, men jag kan ej komma ihåg om man
gjorde detta med mogna eller omogna krusbär. Efterhands som de
mognade började man plocka dem och äta dem färska. Av vinbären

ACC. N:R M. 16711:13.

FOLKLIVS-
ARKIVET

LUND

och hallonen brukade man göra ssaft, som man tappade på flaskor Vad som här efterfrågas för övrigt ifråga om de olika detaljerna, arbetsmetoderna och tillvägångssättet m.m. som var förknippad härmed, kan jag ej redogöra för. I mitt föräldrahem hade vi ej någon frukt att tala om ej heller bär, varför någon syltning eller saftning ej här förekom och att köpa ingredienserna härtill hade man ej råd. Penningknappheten var ju på den tiden ganska känbar även för folk i allmänhet men isynnerhet för fattigt folk. Min fader hade sitt ständiga arbete hos de kringboende bönderna där avlöningen till sin huvudsakliga del utgick i natura. I de fall han uppbar kontant avlöning fick han femtio öre om dagen pluss mat.

Jag kom aldrig i tillfälle till att få närvara eller se hur arbetet med syltning och saftning tillgick eller hur andra människor utförde sina hushållsgöromål överhuvudtaget.

Jag har inget minne av, att jag sett någon odla jordgubbarbdär i trakten, på den tiden, ej heller att jag då hörde talas om jordgubbar ~~omtalas~~. Detsamma ifråga om tomater. Det var först flera år efter den tid som här berörs som jag sett tomatodlingar.

Malmö i november 1966

Högaktningsfullt

Anders Maude